

Der var to præstemord i Karlebo

af *Mogens Wellendorf*

Hos Hal Koch & Bjørn Kornerup¹ står der et lidet flatterende stykke om sognepræsten i Karlebo Christen Bircherod: »som efter Legenden skulde være blevet skudt af Svenskerne paa Prædikestolen, men som i Virkeligheden, stridslysten som han var, blev slaaet ihjel i et Drikkelag med Svenskerne i sin Præstegaard.« Dette ovenikøbet anført som modsætning til de heltedige præster, der havde kæmpet imod fjenden. Når vi nu kender Christen Bircherod som kommende fra den lærde familie med udspring i faderen, sognepræst i Birkerød Jens Hermansen, og bl.a. ser, at den kendte efterfølger af Jens Hermansen nemlig Hendrich Thomsen Gerner, som hans svoger deltager ved skiftet, samt at Bircherod i sin korte præstetid (6 år) skænkede et legat til fattige skolebørns sko og strømper på 100 rdlr., så kan det være svært at forestille sig ham som en stridslysten drikkebroder.

Bjørn Kornerup fandt i sin tid et aktstykke i Dansk Kancellis arkiv,² som omhandlede et forhør holdt 14. august 1660. Det ejendommelige ved forhøret er, at det finder sted så sent som 1660, og Kornerup gør da også opmærksom på, at denne datering, sammenholdt med, at det i forhøret påpeges, at mordet skulle have fundet sted den dag fredsslutningen skete, og det forhold, at der 30. april 1659 allerede udgik et kongebrev til biskop Svane om at ordinere Gregers Hansen, Roskilde, til præst efter afgangne Hr. Christen Bircherod, tyder på, at datoen for forhøret kunne være fejlagtig. Gregers Hansen blev imidlertid fængslet for medviden ved Kronborg-sammensværgelsen. Endelig anføres, at præstens bo måtte betale for den svenske drabsmands ophold i Hirschholms fangehul og hans henrettelse.

Bircherods død er blevet særlig kendt fordi forfatteren H. F. Ewald i 1867 i romanen »Svenskerne paa Kronborg« har dramatiseret den: »En ny, stor Sorg havde ogsaa i denne Vinter ramt dem; hendes Broder Kristian, Sognepræst til Karlebo, havde for ikke længe siden fundet en brat og voldsom Død, da der under Gudstjenesten opstod Tumult, og svenske Soldater uventet trængte ind i Kirken. En af dem havde hævet Pistolen mod ham og skudt en Kugle gennem Hovedet, mens han stod paa Prædikestolen og forkyndte Guds Ord.«³

Ifølge familien Bircherods annaler er mordet begået 26. april 1659,

og skiftet efter Bircherod sker 11. maj samme år, men i det står der ikke noget om betaling for morderens »pleje og henrettelse.« Herom står der imidlertid i »Hirtzholmb's Regenschafft Beregnet fra Fræds Slutning A° 1660 och Thill Phillippi Jacobj A° 1661« på side 16: »-- Her foruden procederet, spist och bedt for Retten en Svensker ved Nafn Anders, som haffer drefftt presten i Karleboe, Huis bekostning aff dend død dreffte Prestes boesloed blef betalt och føres derfor her ej noget til Regb: Denne Prest var indsat aff de Svenske, och bleff drebt dend dag freden bleff Publicered.« Denne fredsslutning fandt sted 27. maj 1660.⁴

Det i forhøret udtalte, at drabet skulle have fundet sted den dag freden blev sluttet, altså 27. maj 1660 er netop, hvad det gjorde. Det var blot ikke Christen Bircherod, der blev dræbt, men hans efterfølger Jens Andersen, der, som det fremgår af det Hørsholmske regnskab, var indsat af de svenske! Dette har hidtil været helt upåagtet, trods det, at Jens Andersens skifte holdt den 17. december 1660 er indført i Hørsholm Lens skifteprotokol 1660-1669, p. 40. Dette skifte skal derfor her bringes in extenso, idet det skal oplyses, at Bircherods og Jens Andersens efterfølger Peder Nielsen Hobroe, som omtales i skiftet, kaldtes til Karlebo 17. august 1660. Af Kornerups omtale af drabet fremgår det, at Bircherods hustru, hvis navn han ikke kendte, døde kort tid efter ham. I Bircherods skifte står dog, at enken hed Dorothea Pedersdatter, og hendes lavværge ved skiftet var Hr. Peder Pedersen, den Guds ords tjener udtill Østre Eggesborg. I Karlebo kirke kan kun ses et hjørne af deres gravsten, der stikker frem ved altersranken; iflg. skiftet: »en fin Steen at lade bekoste for at lege paa den Sl. Mands Graff, Eragted at vill gielde att begraaffue och hugge med anden omkostning paa 40 Dlr.« Det legat, som Bircherod skænkede, går igen i mange år som regnskabspost for møllen »Passebiereg« i Karlebo, hvori kapitalen stod. I Hofmans foundationer meddeles det, at gavebrevet er bortkommet.

Det er mit håb med disse linier, at have rensat Hr. Christen Bircherod for de hårde beskyldninger om hans adfærd, og måske samtidig at have gjort det, der syntes »digt«, til en højest sandsynlig kendsgerning. Men én ting står fast, der var to præstemord i Karlebo: Christen Bircherod 26. april 1659 og Jens Andersen 27. maj 1660.

Hørsholm Len Skifteprotokol 1660-1669. p. 40

Anno 1660 Dend 17 December Er holden Schiffte udj Karleboe effter Affgangne Sl. Hr Jens Andersen, fordumb Prest, och motte lade sin Liiff sammesteds, Imellom hans effterlatte Arfvinger och Creditorer efftersom hans Gods och Formuffue dend 29 Maij nest afvigtt aff øffrig-

heden som paa dj tiider Her paa Stedet er møde tilskrive de Danne-
 mænd Registreret och Vorderet efter deromb fremblagte skriffthg och
 under hvilcken Registreringsforretning, Offuerverende paa Rettens
 Veigne udj Ridefogdens sted Erlig Acht och Velforstandige Mand To-
 mas Bonix i Nibberød, Rasmus Søffrensen paa Hirshollmb Skifteskrif-
 fuer, Vederholdte Mand Laurids Michelsen i Auderød och Laurits
 Lauritsen i Veyenbred. Der er først Angiffued och fordred dend Boet
 schyldige Gield. Lorentz Tuxen Ridefoget paa Hirtsholmb fordrede
 efter forteignelsens indhold for huis saa er bekostet paa dend Persohn
 som drepte oc ihiei slog Hr Jens tilsammen Penge 16 Dlr 2 Mk, Tommis
 Bonix i Niberød fordrede 8 Dlr 2 Mk, Jens Christensen udj Helsingør
 10 Dlr 2 Mk, Johan Ostman ibid. 12 Dlr, Anders Joneses ibid er 6 Dlr,
 Søffren Peder Tex 15 Dlr, Peder Degn i Karleboe for it pund Soldkorn
 er 6 Dlr, Peder Smid ibid. 6 Dlr, Biørns tieniste Carl for 3 Td korn a 6
 Mk er 4 Dlr 2 Mk, bem^{te} Jacob for 5½ Veggens Arbiede vord. 30 s. Er
 2 Dlr 2 Mk 5 s. Endnu effter Hr Jenses Bog och egen Haand 2 Dlr 1
 Mk, Søffren Pedersen i Karleboe 1 Dlr, Vorderingsmendene 1 Dlr 2
 Mk, Hr Peder Nielsen for forkostning Att lade Indløse huis Rueg och
 Korn som var saaed i Karleboe Byes Vange 2 Dlr, Schiffteskriffuieren
 for sin Umage 3 Dlr Sume Summar Beløber sig forskreffne Bortskyldi-
 ge Gield Penge 95 Rd 11 s. Derimod er befunden Effter^m Gods och
 formuffue Huad sig Belanger Registreringens formelding, der beløber
 det sig efter des Vordering Penge 43 Dlr 3 Mk 4 s. Hueraff Peder
 Nielsen Degn Haffer til sig Annammet for Bekostning paa dend Sl.
 Mand Hr Jenses Begravelse Penge 28 Dlr 1 Mk 4 s. Huad sig det
 øffrige kunde vere, da berettes at Hr Jenses Fader sig det bemægtiget
 och førde fra Steeden, eftersom det var lagt udj Prestegaarden i en
 Kistebenck uden Allermiste effterfølgende j gam. Sadel for 3 Mk, j
 Bradspil for 2 Mk 8 s. Herforuden er befunden i Prestegaarden ligen-
 des Rueg och Korn udj Straaed, Biug 5 L' a 15 Mk er 18 Dlr 3 Mk,
 Rueg 4 L' a 21 Mk er 21 Dlr. Derfra Regnis Høste Løn 2 Dlr Beløber
 sig saaledes effter forskr^{ne} Anteignelse som kand komme Arffuingerne
 och Creditorer Imellemb til Deelling, och effter huis Pendinge 41 Dlr 8
 s, Til Vorderingsmendene, Hr Peder och beløber sig 3 Dlr 2 Mk,
 Schiffteskrifveren Iligem: Sadle for 3 Mk. Det øffrige Gods Beløber sig
 20 Dlr 2 Mk Huorefter huer Creditor tilkommer paa Nota for 2 Dlr 1
 Mk och er dennem til Deres Betalling Udlagt udj Biuguet Huilcket Hr
 Peder Nielsen til sig annammede och Lofuede en huer saaviit dem
 tilkommer paa Nota at ville betalle huilcket Creditorerne ogsaa gjorde
 Sambtøkke, Alt dette saaledes i dag passeret och Sluttet ehr. Des til
 Vidnesbyrd vorris Egne hender och Boemerker hernenen under Ac-
 tum ut Supra.

1. Hal Koch & Bjørn Kornerup: Den danske kirkes historie, IV. p. 302, København 1959.
2. Kirkehistoriske Samlinger 6. R. III. 1-8.
3. H. F. Ewald: Svenskerne paa Kronborg. Første udg. 1867, her citeret efter udgave 1928, p. 249.
4. F. Askgård & G. Olsen: En kamp for livet, Vi og vor fortid nr. 17. København 1958.